

DEN KØBENHAVNSKE IDRÆT

En videns- og strategirapport

Klaus Eskelund, ph.d., konsulent
Maj 2017

Indhold:

INDLEDNING	3
RESUMÉ	4
1. HISTORISK AFSÆT	5
2. KØBENHAVNERNES IDRÆTSVANER – og sundhedsprofil	8
3. DEN KØBENHAVNSKE IDRÆTS ORGANISERING – med fokus på foreningsidræt	12
4. DEN KØBENHAVNSKE IDRÆT I FREMTIDEN	15
LITTERATUR	21

INDLEDNING

København er i rivende udvikling – det gælder også idrætslivet. Nye aktiviteter er kommet til, gamle dyrkes stadig. Nye faciliteter er kommet til, gamle er blevet moderniseret. Nye organiseringsformer er kommet til, gamle har udviklet sig.

Idrætten spiller en stor rolle for København og for københavnernes. Idrætten foregår ikke bare i hallerne og på specifikke idrætsanlæg. Den er også kommet ud i byens rum. Der er kommet havnebade, skøjtebaner, skateranlæg, parkourbaner og løberuter. Idrætten er blevet meget synlig i bybilledet. Men der foregår også meget idræt i hallerne og på de specifikke anlæg, både bredde- og eliteorienteret. Både idrætten med og uden streger på gulvet og i forskellige organisatoriske og sociale rammer har udviklet sig meget i København gennem de seneste årtier.

Det sker samtidig med at København er i vækst på mange andre områder. Flere og flere flytter til København. Det er blevet populært at bo i storbyen, mange unge flytter til byen for at uddanne sig og arbejde - og mange bliver i byen, også når de bliver ældre og stifter familie. Et aktivt liv i bevægelse, grønne områder og gode idrætsfaciliteter er del af idéen om den gode by for mange. Det skaber en udfordring for en storby som København i forhold til at finde plads og muligheder. Den øgede befolkningsvækst og ændringer i befolknings sammensætningen åbner for spørgsmål som hvem?, hvad? og hvor? i forhold fremtidens idrætspolitik i København.

Denne rapport indeholder en sammenskrivning af aktuel viden med relation til den københavnske idræt, vurderinger af aktuelle udfordringer og et bud på strategiske principper for fremtidens idrætspolitik i København. Det er målet, at rapporten kan skabe grundlag for en konstruktiv debat om fremtidens idrætspolitik i København.

Rapporten falder i fire afsnit:

Første afsnit tager historisk afsæt i tidligere idrætspolitikker for Københavns Kommune for at stille spørgsmålet: Hvilke dagsordener har tidligere præget den københavnske idrætspolitik?

Andet afsnit retter på baggrund af eksisterende undersøgelser et aktuelt fokus på københavnernes idrætsvaner for at stille spørgsmålet: Hvilke former for idræt dyrker københavnernes, hvordan organiserer de sig og hvor dyrker de deres idræt? Med relevans for idrætsvanerne kigges der også her nærmere på københavnernes sundhedsprofil.

Tredje afsnit kigger nærmere på organiseringen af idrætten og særligt foreningsidrætten for at stille spørgsmålet: Hvad kendetegner den københavnske idræts organisering og hvilke udfordringer står den overfor?

Fjerde afsnit samler op på de tre første afsnit og kaster et blik på fremtiden. På den baggrund aktualiseres et nuværende overordnet mål for idrætspolitikken i København og der opstilles et bud på strategiske principper for fremtidens idrætspolitik – som et oplæg til diskussion.

RESUMÉ

Rapporten falder i fire afsnit. Her følger de væsentligste konklusioner fra hvert afsnit:

Første afsnit undersøger skiftende idrætspolitiske dagsordener siden 1988, hvor København fik sin første officielle idrætspolitik. Konklusionen er, at der i perioden er sket en udvidelse af den idrætspolitiske dagsorden, fra at have været næsten eksklusivt orienteret breddeidræt i foreninger til nu også at fokusere både på eliteidræt og særligt selvorganiseret idræt. Det virker som om, at det i dag særligt er den selvorganiserede idræt, der tænkes at promovere København som en moderne storby, med en storbykultur, hvor der er liv i gaden til gavn for både borgere og besøgende.

Andet afsnit undersøger københavnernes idrætsvaner og sundhedsprofil. Konklusionen er her, at voksne københavnere dyrker mest selvorganiseret idræt efterfulgt af idræt i privat/kommercielt regi og idræt i foreningsregi. Sammenlignet med tal på landsplan, er det udtalt, at selvorganiseret idræt og idræt i privat/kommercielt regi ligger væsentligt over landsgennemsnittet og omvendt at idræt i foreningsregi ligger væsentligt under tal på landsplan. Idrætsvanerne blandt voksne københavnere er yderligere kendetegnet ved en markant social ulighed, med højt uddannede som de mest aktive og lavt uddannede som de mindst aktive. Løb og styrketræning er de mest populære aktiviteter, og byens åbne rum og fitnesscenteret er de mest populære faciliteter. Yderligere er de voksne københavnere ret aktive i forhold til daglig transport. Mange både går og cykler i dagligdagen. Hvad angår børn og unge, er idrætsvanerne mere orienteret mod traditionelle sportsgrene dyrket i foreningsregi, men også her fylder den selvorganiserede idræt meget. Konklusionen i forhold til københavnernes sundhedsprofil er, at der også her, er tale om en markant social ulighed, og den følger samme mønster som i forhold til idrætsvaner.

Tredje afsnit undersøger, med særligt fokus på foreningsidrætten, hvad der nærmere kendetegner den københavnske idræts organisering og hvilke udfordringer den står overfor. Konklusionen er, at København i forhold til foreningsidrætten og i sammenligning med tal på landsplan er udfordret af en lav foreningsprocent og en lav grad af frivillighed i foreningerne. Omvendt er antallet af foreningsmedlemmer og frivillige dog stigende. Samtidig tyder det på, at det stigende antal foreningsmedlemmer og frivillige sker på baggrund af, at eksisterende foreninger vokser sig større, frem for at der kommer flere foreninger til. Et vist potentiale ses heri i forhold til at styrke foreningsidrætten fremadrettet.

Fjerde afsnit samler op på de tre første afsnit, kaster et blik på fremtidens København og aktualiserer her ud fra et nuværende overordnet mål for idrætspolitikken i København – et mål om ”idræt for alle”. Der opstilles på den baggrund fire strategiske principper for en idrætspolitik, der i højere grad kobler ”idræt for alle” med et mål om større social lighed i idrætsdeltagelsen. De fire strategiske principper lyder: 1) Foreningsidrætten i centrum, 2) Styring gennem puljemidler, 3) Folkeoplysning på ”nye flasker” og 4) Idrætspolitik som en tværgående politik. Ud fra disse fire principper formuleres konturerne af en idrætspolitik, der i højere grad end nu har fokus på idrættens velfærdspolitiske nytteværdi, men ikke, at det behøver at gå ud over idrættens egen værdi for den enkelte. Således lægges op til en diskussion om fremtidens idrætspolitik i København – ud fra en grundlæggende sondring mellem idrættens egen værdi og idrættens nytteværdi.

1. HISTORISK AFSÆT

Københavns Kommune fik sin første officielle idrætspolitik i 1988. Særegne idrætspolitiske redegørelser foreligger fra 1988, 1993, 1998, 2001, 2004, 2006 og 2008. Herfra skrives idrætspolitikken ind i en bredere kultur- og fritidspolitik som foreligger fra 2011 og 2016. Den nuværende idrætspolitik er således indrammet af *Kultur- og fritidspolitik 2016-2019*. Spørgsmålet i dette afsnit er hvilke dagsordener der har præget den københavnske idrætspolitik – fra 1988 og frem til i dag?

De idrætspolitiske redegørelser fra 1988 og 1993 er kendetegnet ved et hovedsagelig foreningsorienteret og breddeidrætsligt fokus. Det er foreningsidrætten og dens forpligtende demokratiske fællesskab der fremhæves som særlig vigtig for idrætspolitikken. Idrætten udenfor foreningerne, den uorganiserede idræt, som den blev kaldt dengang, anerkendes som en, der også får mennesker i bevægelse, men den fremstår ikke som en del af den officielle politik. (Københavns Kommune 1988 og 1993)

I den idrætspolitiske redegørelse i 1998 er der et vist nybrud at spore i form af ændret fokus på idrætten udenfor foreningerne og generelt øgede ambitioner for idrættens virke i København, også i forhold til et eliteidrætsligt fokus. Det sker på baggrund af et generelt øget fokus på idrætten i kommunal sammenhæng i disse år. Nye organisationer og programmer kommer til i løbet af 1990'erne, eksempelvis Lokale og Anlægsfonden og Idrætspolitisk Idéprogram, der begge er med til at sætte fokus på idrætten uden for foreningerne. Samtidig får Team Danmark, der blev etableret i midten af 1980'erne, også øget bevågenhed i løbet af 1990'erne. I den københavnske idrætspolitik hilses det i 1998 velkomment, at *"der er grøde i idrætssektoren"* og man behandler storbyidrætten og *"de individuelle idrætsudøvere"* som en mere integreret del af idrætspolitikken. Hertil kommer øgede ambitioner ud fra en erkendelse af, at idrætten er presset i København - særligt hvad angår tidsvarende faciliteter. Ambitionen med 1998-redegørelsen er, at skabe fornyet politisk debat om bystyrets mål for idrætsudøvelsen i byen, og som sådan kan den ses som skelsættende for en ændret kurs i 00'erne. (Københavns Kommune 1998)

Med redegørelsen i 2001 kommer den nye kurs til udtryk, ved at den uorganiserede idræt bliver en mere integreret del af idrætspolitikken, samtidig med at en ny diskurs, der betoner idrættens kreative og lystfulde karakter, bringes i spil. Også eliteidrættens kvaliteter bliver i 2001 fremhævet mere eksplicit. Idrætten ses i et bredere perspektiv end tidligere, både indeholdende bredde og elite, og som del af en samlet kulturpolitik, der karakteriseres som en *"bymæssig ressource der giver byen puls."* Mere end idrættens forpligtende demokratiske fællesskaber lægges der nu vægt på kvaliteter som *"at lege, udfolde sig kreativt, feste, færdes i det fri og indgå i sociale fællesskaber"* – og det sker ud fra en bærende idé om *"idræt for alle"* både i og udenfor foreningerne. (Københavns Kommune 2001)

Tre år senere i den idrætspolitiske redegørelse fra 2004 udfoldes den nye kurs yderligere. Den uorganiserede idræt ændrer navn til den selvorganiserede idræt og får tildelt øget opmærksomhed. Eliteidrætten får også øget opmærksomhed bl.a. med Team Copenhagen, der oprettes i 2004 med målsætning om at løfte den københavnske eliteidræt. Mere generelt får idéen om *"idræt for alle"* også en mere klar betydning, idet det formuleres at *"fundamentet for idrætspolitikken er kulturpolitisk"* og det indebærer tre ting: 1) For det første at *"idrætten har en værdi i sig selv"* og *"hviler på glæden ved bevægelse, leg og samvær"*. 2) For det andet, *"at idrætspolitikken omfatter tre grup-*

per: *Foreningsidrætten – herunder eliten, de selvorganiserede og de ikke-idrætsaktive.*” 3) Og for det tredje, at *”idrætten og idrætspolitikken er i tæt samspil med det omgivende samfund og tilgrænsende politikker*”. Idrætspolitikken formuleres altså nu i et endnu bredere perspektiv end tidligere, som en del af samfundspolitikken i øvrigt og som en politik, der er til både for de aktive og de ikke-aktive. Det brede fokus ses blandt andet ved at der i 2004 også kobles an til en social-, sundheds- og uddannelsespolitisk dagsorden. Idrættens værdi på disse områder anses dog kun for *”sidegevinster*”. Hovedgevinsten er idrættens værdi i sig selv, den lystfulde praksis – idrættens egenverdi. (Københavns Kommune 2004)

I redegørelsen i 2006 gentages det kulturpolitiske fundament fra 2004 næsten ordret, men samtidig bruges der mere energi på at beskrive nogle af sidegevinsterne – navnlig i forhold til en folkesundhedsdiskurs. Af nye tematiseringer sætter 2006-redegørelsen også øget fokus på idræt og byplanlægning samt idræts-events i byens rum, hvor der ses muligheder i at udforske *”de flydende overgange der findes mellem kunst og idræt.*” (Københavns Kommune 2006)

Den idrætspolitiske redegørelse fra 2008 har karakter af en statusredegørelse for perioden 1998-2008 og udsigten er herfra, at den idrætspolitiske redegørelse skal arbejdes sammen med den *”rigtige”* kulturpolitik og udkomme som en samlet kultur- og fritidspolitik hvert fjerde år. Der er i den forbindelse ikke ændret på idrætspolitikken kulturpolitiske fundament som det lød i 2004 og 2006, men det præsenteres alligevel anderledes, som underpunkt i forhold til en vision om *”at København, også på idrætsområdet, skal udvikles som både en By for københavnere, en Hovedstad og en International by.*” (Københavns Kommune 2008)

I den første samlede Kultur- og fritidspolitik fra 2011 såvel som i den seneste fra 2016, er det fortsat det kulturpolitiske fundament der er baggrunden for idrætspolitikken – nu blot formuleret bredere, ved at det er *kultur- og fritidslivet*, der har en værdi i sig selv, og er baseret på lysten og glæden ved at være aktiv. Og hertil kommer så alle sidegevinsterne. Yderligere lægges der både i 2011 og 2016 op til nytænkning, hvor byens rum - parker, pladser og havnen - åbnes for mere spontane aktiviteter og oplevelser. I 2011 hedder det, at *”byen skal eksperimentere med nye faciliteter, der overrasker og glæder*” og i 2016, at København skal være *”en kreativ og levende by med plads til alle*”, og hvor *”der konstant tænkes i nye spor*”. Yderligere er der et øget internationalt fokus både i 2011 og 2016. Det pointeres i 2011, at byens havnebade og vinterskøjtebaner har været en stor succes og har vakt international interesse, og i 2016 bliver det til en bærende vision, at København skal være kendetegnet ved en *”storbykultur*” med et internationalt snit til gavn og glæde for både borgere og besøgende. Tillige med dette er der også fortsat fokus på foreningslivet – både elite og bredde. Kvaliteter der hører hertil som demokrati, fællesskab og mødet på tværs af generationer og sociale skel bliver nævnt, men foreningslivet fremstår ikke som det mest centrale. (Københavns Kommune 2011 og 2016)

Konkluderende betragtet, er der, når man følger idrætspolitikken i København fra 1988 til 2016, både tale om kontinuitet og brud. Der har hele tiden været fokus på foreningsidrætten og dennes kvaliteter, men også eliteidrætten og den selvorganiserede idræt finder vej til den politiske dagsorden. Og navnlig er det den selvorganiserede idræt der vinder frem, ved at der kommer øget fokus på idrætslivet mellem husene i byen - det idrætsliv, der spontant udfolder sig i byens rum og vækker opsigt, også internationalt. Det virker som om, at det nutidigt særligt er den selvorganiserede idræt,

der tænkes at promovere København som en moderne storby, med en storbykultur, hvor der er liv i gaden til gavn for både borgere og besøgende.

Denne udvidelse af den politiske dagsorden, fra at have været næsten eksklusivt orienteret breddeidræt i foreninger til nu også at fokusere både på eliteidræt og særligt selvorganiseret idræt indenfor en ramme af "*storbykultur*", vendes der tilbage til i rapportens sidste afsnit.

Det næste der forestår, er et nærmere kig på københavnernes idrætsvaner og sundhedsprofil.

2. KØBENHAVNERNES IDRÆTSVANER – og sundhedsprofil

Til at afdække københavnernes idrætsvaner, dominerende organisationsformer og brug af idrætsfaciliteter foreligger undersøgelsen *Det københavnske idrætsliv* fra 2017 lavet af Idrættens Analyseinstitut (Storm og Rask 2017). Følgende fremlægges væsentlige tal fra denne undersøgelse, hvor københavnernes idrætsvaner også bliver holdt op mod tal på landsplan og tal fra Århus, Frederiksberg, Ballerup, Gentofte og Gladsaxe Kommune.

Undersøgelsen viser at 61% af voksne københavnere dyrker idræt, hvilket er samme andel som på landsplan, men mellem 4-14 procentpoint lavere end i kommunerne Aarhus (67%), Frederiksberg (65%), Ballerup (67%), Gentofte (75%) og Gladsaxe (66%). I forhold til køn er idrætsdeltagelsen blandt voksne københavnere næsten lige fordelt – 62% for mænd og 61% for kvinder. Det er det samme mønster som på landsplan.

Motionsprægede og individuelle aktiviteter er de mest populære blandt voksne københavnere med løb (40%) og styrketræning (36%) som topscorere. Andre motionsaktiviteter som svømning (20%) og vandreture (18%) følger herefter, foruden at fitnessaktiviteter som yoga, spinning, aerobic, crossfit og pilates også er populære (alle over 5%). Af traditionelle sportsdiscipliner er det kun fodbold (10%) og badminton (4%), der for alvor er en del af voksne københavnernes idrætsliv. Sammenlignet med tal på landsplan og fra de andre kommuner er det karakteristisk, at de voksne københavnernes idrætsvaner i særlig grad koncentrerer sig om motionsaktiviteter som løb og styrketræning. Fordelt på køn er mændenes aktivitetsvalg særligt centreret omkring løb og styrketræning, men også fodbold er populært. Kvindernes aktivitetsvalg er foruden løb og styrketræning primært fordelt på yderligere motions- og fitnessaktiviteter - og særligt svømning er populært.

Uddannelseslængde er en markant faktor for idrætsdeltagelse blandt voksne københavnere. Borgere med grundskole som højeste uddannelse har en idrætsdeltagelse på ca. 50% mod ca. 68% for borgere med lang videregående uddannelse. Det samme mønster hvad angår uddannelseslængde og idrætsdeltagelse tegner sig også fra andre undersøgelser (Pilgaard og Rask 2016). Sammenlignet med tal på landsplan samt tal fra Aarhus er uddannelseseffekten dog lidt mindre i København. På landsplan og i Aarhus er det fx over 70% med lang videregående uddannelse, der er idrætsaktive. For studerende er idrætsdeltagelsen i København dog på 67% mod 60% på landsplan.

Organisationsmæssigt er det selvorganiseret idræt, der dyrkes af flest voksne københavnere. Det gør 64% af københavnerne mod 62% på landsplan. Dernæst følger idræt dyrket i privat/kommercielt regi. Det gør 34% af københavnerne mod 25% på landsplan. På tredjepladsen kommer idræt dyrket i foreninger. Det gør 33% af københavnerne mod 39% på landsplan. Særligt to forhold falder på denne baggrund i øjnene: 1) Graden af foreningsdeltagelse er markant lavere i København end på landsplan. Sammenlignet med andre kommuner finder man dog samme lave grad af foreningsdeltagelse på Frederiksberg, men ikke i de andre kommuner. 2) Omfanget af idræt der dyrkes i privat/kommercielt regi, er i København markant større end på landsplan. Sammenlignet med de andre kommuner, finder man dog samme høje idrætsdeltagelse i privat/kommercielt regi i Gentofte, Århus og på Frederiksberg men ikke andre steder.

Hvad angår brug af faciliteter bekræftes det, at løb og styrketræning er de mest populære idrætsaktiviteter blandt voksne københavnere. De mest benyttede faciliteter er således naturen/parker (59%), fitness-/motionsrum (52%) og veje, gader, fortove (41%). Herefter kommer mere tradition-

elle idrætsfaciliteter som hal/sal (37%), svømmehal (24%) og fodboldbaner (12%). Også hjemme/i haven (22%) og i vandet (14%) er ofte benyttede faciliteter. Sammenlignet med de andre kommuner ligger København og Gentofte særligt højt hvad angår brug af naturen/parker, og København og Frederiksberg ligger højt hvad angår brug af fitness-/motionsrum. Ellers ligner tallene meget hinanden på tværs af kommunerne.

Ud over at dyrke idræt i fritiden, er mange voksne københavnere aktive i hverdagen gennem aktiv transport som cyklisme og gang. 46% af københavnernes bruger dagligt cyklen til transport og 34% af københavnernes går som en del af deres daglige transport.

Blandt de københavnske børn og unge i alderen 7-15 år dyrker 80% idræt. Tilsvarende tal på landsplan ligger lidt højere, på 83%. Det gør det også i Århus (85%) og i Gentofte (83%), men tallene ligger lidt lavere i Ballerup (71%), Gladsaxe (74%) og på Frederiksberg (74%).

Svømning er den mest populære idrætsaktivitet blandt børn og unge. Svømning dyrkes af 43% af de 7-15 årige, hvilket er flere end på landsplan. Men ellers dyrker børn og unge i København i mindre grad klassiske sportsgrene sammenlignet med resten af landet - dog spiller 28% fodbold, 18% dyrker gymnastik, 7% spiller badminton og 6% spiller håndbold. Til gengæld er der flere børn og unge i København end på landsplan, der løber på løbehjul (22%), løber (21%) og danser (19%).

Hvad angår organisering blandt børn og unge, er graden af deltagelse i foreningsidræt mindre i København end i resten af landet og i Århus (her den eneste sammenligningskommune), og særligt trækker de københavnske piger ned i denne statistik. I København er det således kun 76% af alle børn og unge, der dyrker foreningsidræt mod 86% på landsplan – og det samme er tilfældet i Århus. Blandt pigerne er det nede på 70%, der dyrker foreningsidræt, mod 81% blandt drengene. Anderledes er der flere børn og unge i København end på landsplan og i Århus, der dyrker idræt i privat/kommercielt regi, og her trækker de københavnske piger op i statistikken. Her viser det sig at 26% af alle børn og unge i København dyrker idræt i privat/kommercielt regi, mod 22% på landsplan og 19% i Århus. Blandt pigerne er det hele 31%, der dyrker idræt i privat/kommercielt regi, mod 22% blandt drengene. Yderligere fylder idræt i SFO regi også en del i København, idet 24% af alle børn og unge i København dyrker idræt her. På landsplan er det 18% af børn og unge, der dyrker idræt i SFO regi, og i Århus er det 28%. Graden af selvorganiseret idræt blandt børn og unge er stort set ens i København, på landsplan og i Århus med knap 50% alle steder.

Børn og unges brug af faciliteter knytter sig, i tråd med deres idrætsvaner, mest til traditionelle idrætsfaciliteter som gymnastikhaller, svømmehaller, idrætshaller og fodboldbaner - men også veje, gader, parker og naturen tages ofte i brug.

Til sidst et blik på idræt i skolen. En undersøgelse på regionsplan viser her at børn og unge i Region Hovedstaden er mindre aktive i løbet af skoledagen end børn og unge på landsplan. Intentionen med folkeskolereformen fra 2013 var, at eleverne skulle være fysisk aktive 45 minutter om dagen. Kun 40% af eleverne i Region Hovedstaden lever op til dette mål, mod 58% på landsplan.

På den baggrund kan der konkluderes følgende om københavnernes idrætsvaner:

Seks ud af ti voksne københavnere er idrætsaktive, hvilket er det samme som på landsplan. Særligt de studerende og dem med lang videregående uddannelse trækker op i statistikken. Motionsaktiviteter som løb og styrketræning er de klart mest populære aktiviteter. Foretrukne faciliteter for

voksne er på den baggrund byens åbne rum eller fitnesscenteret. Denne tendens hvad angår aktiviteter og faciliteter er særlig udpræget i København sammenlignet med tal på landsplan og fra andre kommuner. To ud af tre dyrker idræt i selvorganiseret sammenhæng og en ud af tre gør det i privat/kommercielt regi. Ligeledes dyrker en ud af tre idræt i foreningsregi. Sammenlignet med tal på landsplan er det en lav foreningsdeltagelse og en høj deltagelse i privat/kommercielt regi. Yderligere er københavnere ret aktive i forhold til daglig transport, en ud af to cykler og en ud af tre går i den sammenhæng.

Blandt børn og unge i København er det otte ud af ti der er idrætsaktive, hvilket er lidt mindre end på landsplan. Det er de traditionelle sportsgrene der er de mest populære, omend i mindre grad end på landsplan. Organisationsgraden og brug af faciliteter tegner også et klart billede af, at det er de traditionelle sportsgrene der fylder mest. Dog dyrker de københavnske børn og unge i mindre grad idræt i foreningsregi sammenlignet med tal på landsplan – men mere i privat/kommercielt regi og mere i SFO'en. Graden af selvorganiseret idræt blandt børn og unge i København er det samme som på landsplan. Særligt trækker pigerne ned i statistikken hvad angår deltagelse i foreningsidræt og op hvad angår idrætsdeltagelse i privat/kommercielt regi. Som blandt de voksne københavnere, bruges byens åbne rum blandt børn og unge også ofte til idræt, særligt til løb. Børn i Region Hovedstaden er mindre aktive i skolen end i resten af landet.

Sundhedsprofil

I Københavns Kommunes sundhedspolitik 2015-2025 med titlen *Nyd livet københavnere* gives et kort rids over københavnernes aktuelle sundhedsprofil. Det går overordnet set godt, middellevetiden stiger, men det er ikke godt nok. København ligger væsentligt under landsgennemsnittet både for kvinder og mænd. Københavnske kvinder har en middellevetid på 78 år og mændene en på 72 år. Tallene på landsplan er henholdsvis 81 år for kvinder og 76 år for mænd.

Hvad der særligt trækker ned i statistikken for København er social ulighed. Således kan en 30 årig mand med lang videregående uddannelse forvente at leve 15,5 år længere med godt helbred end kortuddannede mænd. For kvinder er det 17,2 år. Det er en ret markant forskel, og det skal der ifølge sundhedspolitikken gøres noget ved.

Visionen for sundhedspolitikken er *”at københavnere i 2025 er blandt de borgere i verden, som har den bedste livskvalitet – og det skal alle københavnere kunne mærke. Derfor skal vi bryde den sociale ulighed i sundhed, så alle får lige muligheder for at leve et godt og langt liv”* (Københavns Kommune 2015: 7).

Det fremgår tydeligt af både tekst og billeder i sundhedspolitikken, at idrætsdeltagelse og fysisk bevægelse spiller en stor rolle i forhold til at få visionen realiseret. Fysisk aktivitet virker forebyggende i forhold til en række livsstilssygdomme, fx i forhold til overvægt og fedme, og i København ligesom på landsplan er andelen af overvægtige steget gennem de seneste årtier, men dog ikke så kraftigt i København som på landsplan. Faktisk viser tal fra Sundhedsstyrelsen i 2013 at antallet af overvægtige i Københavns Kommune lå væsentligt under landsgennemsnittet. ”Kun” 34,1% af københavnere var i 2013 det der kategoriseres som ”moderat eller svært overvægtig” (BMI>25), mod 54% på landsplan. Dette understøtter dog en anden tendens i forhold til overvægt, nemlig at andelen af overvægtige er mindre i større byer end i landområderne, og landsgennemsnittet er ud-

tryk for en sådan tendens lagt sammen - fra en andel på 32,6% ”moderat eller svært overvægtige” i nogle større byer til 59,9% i nogle landområder. (Sundhedsstyrelsen 2013)

Man kan hævde, at dette strider med tendensen til, at Københavnerne har en lavere middellevetid end resten af landet, men forklaringen er sandsynligvis en høj grad af social ulighed i København. I København lever flere på bunden af den sociale rangstige og flere på toppen - eller som del af den øvre middelklasse. Dem på bunden lever med store sundhedsproblemer, herunder overvægt (Sundhedsstyrelsen 2015) og tæller kraftigt ned i statistikken over middellevetid. Omvendt lever den øvre middelklasse markant sundere og længere liv med fokus på sund kost og motion. Samlet set trækker bunden altså så meget ned, at middellevetiden i København er lavere end på landsplan. Det kan på den baggrund siges, at der i København finder en polarisering sted mellem sunde og usunde borgere.

Samlet set, er der en problemstilling vedrørende social ulighed på spil, både hvad angår idrætsvaner og sundhedsprofil og en sådan problemstilling vil blive behandlet yderligere i sidste afsnit af rapporten. Som det næste, skal der kigges nærmere på den københavnske idræts organisering.

3. DEN KØBENHAVNSKE IDRÆTS ORGANISERING – med fokus på foreningsidræt

I dette afsnit ses der nærmere på hvad der kendetegner den københavnske idræts organisering, og hvilke udfordringer der er forbundet hermed. Særligt fokus er der på foreningsidrætten.

Som nævnt er det den selvorganiserede idræt, der er mest udbredt blandt voksne københavnere (64%), efterfulgt af idræt i privat/kommercielt regi (34%) og dernæst foreningsidræt (33%). Tallene er generelt højere for børn og unge, men her er det de voksnes idrætsvaner der tages udgangspunkt i som et udtryk for, at det er her, der ”landes” efter en generelt mere aktiv barndom og ungdom. Organiseringen i privat/kommercielt regi skal der ikke kigges nærmere på, da den ikke direkte berører den kommunale idrætspolitik. Måske nok indirekte, men ikke direkte. Det gør de to andre organiseringsformer imidlertid og særligt foreningsidrætten. Derfor er det også foreningsidrætten der tildeles mest opmærksom, og det ud fra en betragtning om at foreningsidrætten i disse år på mange måder er udfordret af den selvorganiserede idræt - og også af den privat/kommercielt organiserede idræt. I forhold til denne rapports oplæg til strategiske principper for fremtidens idrætspolitik spiller en sådan udfordring for foreningsidrætten en væsentlig rolle.

Der findes ikke tal på udviklingen af den københavnske idræts organisering over tid, men tal på landsplan viser, at fra midten af 1990’erne overhaler den selvorganiserede idræt foreningsidrætten i popularitet (Pilgaard og Rask 2016). Dette antages også at gælde for København. Særligt en tendens til individualisering, blandt andet udtrykt ved et ønske om mere fleksibilitet i hverdagen, siges at ligge bag denne udvikling. Vigtigt er det dog at fremhæve, at den selvorganiserede idræts fremgang ikke umiddelbart sker på bekostning af foreningsidrætten. Der bliver op gennem 1990’erne og 2000’erne flere og flere der dyrker idræt både i foreninger og uden for foreninger. Dette er formentlig også tilfældet i København.

Der hvor man dog kan sige, at den selvorganiserede idræt vinder frem på bekostning af foreningsidrætten er på den politiske dagsorden. Som det fremgik af det historiske afsæt vinder den selvorganiserede idræt således mere og mere indflydelse på den idrætspolitiske dagsorden op gennem 2000’erne og frem til i dag. Det der alligevel adskiller den organiserede og selvorganiserede idræt på afgørende vis i forhold til den kommunale forvaltning er koblingen til folkeoplysningsloven - hvor den organiserede direkte er koblet hertil, og den selvorganiserede kun er det indirekte. Heraf fylder den organiserede idræt også fortsat mest i den kommunale administrative hverdag og er den, der er den primære kommunale opgave at understøtte og skabe rammer for.

Folkeoplysningsloven pålægger således kommunerne en forpligtigelse til at *”sikre rammerne for, at børn, unge og voksne kan etablere og tage del i den frie folkeoplysende virksomhed”* (kap. 1, §2), herunder idrætslig virksomhed. Formålet med den folkeoplysende virksomhed er, *”med udgangspunkt i aktiviteten og det forpligtende fællesskab”* i foreningsarbejdet, at fremme *”demokratiforståelse og aktivt medborgerskab”* blandt foreningernes medlemmer samt styrke deres *”evne og lyst til at tage ansvar for eget liv og til at deltage aktivt og engageret i samfundslivet”* (kap. 5, §14).

Lignende forpligtigelser er ikke lovmæssigt formuleret i forhold til den selvorganiserede idræt, om end der i den selvorganiserede praksis selvfølgelig også kan være folkeoplysende elementer. Men i diskussionen af om den ene organisationsform er bedre end den anden – og her i blandt også den privat/kommercielt organiserede idræt - spiller idéer og idealer vedrørende folkeoplysning en afgørende rolle. Det vendes der tilbage til senere. I resten af dette afsnit ses der nærmere på nogle af

de udfordringer, som foreningsidrætten i København aktuelt står over for. Igen følges undersøgelsen *Det københavnske idrætsliv* fra 2017 lavet af Idrættens Analyseinstitut (Storm og Rask 2017), foruden at der suppleres med egne tal fra en optælling af ”flerstrengede” foreninger i København.

Ifølge Centralt Foreningsregister (CFR) er der 1076 folkeoplysende foreninger i Københavns Kommune. 849 af disse kan karakteriseres som idrætsforeninger.

Foreningsprocenten (det samlede indbyggertal fordelt med antallet af medlemsskaber af en folkeoplysende forening) er ifølge CFR på 27% for Københavns vedkommende, hvilket er noget lavere end i resten af landet. Tilsvarende tal er 39% for hele landet og mellem 35% og 37% for storbykommuner som Århus, Aalborg og Odense. En kommune som Frederiksberg ligger dog nede på 21%, men i denne sammenhæng bør man nok nærmere betragte København og Frederiksberg under et, da der er stor trafik af foreningsmedlemmer på tværs af kommunegrænsen. Altså er der i København en markant lavere foreningsprocent end i resten af landet, og den er endnu lavere, hvis man inkluderer Frederiksberg.

Ifølge tal fra Københavns Kommune er registrerede foreningsmedlemmer steget fra 93.341 i 2005 til 123.615 i 2015. Samtidig er der i CFR registreret et fald på 15 foreninger de seneste par år, hvilket kunne tyde på en udviklingstendens, der går imod flere større foreninger målt på medlemstal. Adspurgt i 2015 oplevede 43% af foreningerne i København således også stigende medlemstal og kun 15% et faldende medlemstal. En del af medlemstilgangen de senere år kan formentlig tilskrives øget medlemstal blandt børn og unge i alderen 5-16 år samt tilflytning af mange nye borgere, primært studerende eller unge først i deres arbejdsliv.

Som nævnt dyrker 33% af voksne københavnere idræt i en forening, hvilket er 6% lavere end på landsplan, og københavnere er også mindre aktive som frivillige i foreningerne. Kun en ud af fem københavnere er aktivt medlem af en forening og heraf er det kun en ud af ti kvinder mod tre ud af ti mænd. Karakteristisk for København er det yderligere, at flere unge end ældre er foreningsaktive. For hele landet gælder det, at tre ud af ti danskere er aktive som frivillige i en forening. Antallet af frivillige både i København og på landsplan er dog steget de seneste år både antalmæssigt og procentuelt af befolkningen. I København fra 7.254 frivillige i 2012 (1,3% af befolkningen) til 11.481 i 2015 (1,9% af befolkningen). Trods flere frivillige i foreningerne er der dog mange foreninger, der oplever at det er svært at rekruttere frivillige.

Tallene tegner et København der i forhold til foreningsidrætten og i sammenligning med tal på landsplan er udfordret af en lav foreningsprocent og en lav grad af frivillighed i foreningerne. Omvendt er antallet af foreningsmedlemmer og frivillige dog stigende. Samtidig tyder det på, at det stigende antal foreningsmedlemmer og frivillige sker på baggrund af, at eksisterende foreninger vokser sig større, frem for at der kommer flere foreninger til.

Følges der op på den sidste tendens, altså tendensen til større foreninger frem for flere, så viser det sig at et særligt karakteristika ved København, er, at der er forholdsvis mange ”flerstrengede” foreninger. Altså foreninger med mere end bare én aktivitet på programmet, og en hypotese kunne her være, at de foreninger får flere og flere ”strengede”/aktiviteter tilknyttet i disse år. Det er dog endnu ikke undersøgt og de data som Københavns Kommune har på foreningerne, tillader ikke at sige noget præcist om udviklingen over tid i forhold til de flerstrengede foreningers udvikling. Der kan dog tegnes et her-og-nu-billede: En optælling på baggrund af Københavns Kommunes registre-

ringer viser at 257 foreninger er registreret med mere end én aktivitet. Otte af dem er det, der kan kaldes satellitforeninger, altså en forening, der består af en moderforening og flere forskellige satellitter eller afdelinger med forskellige aktiviteter på programmet.¹ De øvrige 249 foreninger, der er registreret med mere end én aktivitet, spænder fra registrering af 2 til 19 aktiviteter. Men der er dog også foreninger, som kun er registreret med én aktivitet hos kommunen, som reelt har flere aktiviteter på programmet.²

For bedre at kunne monitorere udviklingen i forhold til flerstrengede foreninger, anbefales det fremadrettet at tilpasse registreringskravene fra foreningerne til kommunen, så alle aktiviteter i de enkelte foreninger løbende registreres. Det er vigtigt at vide for kommunen, for bedre at kunne danne sig et billede af hvor der er udvikling i københavnernes idrætsvaner og her ud fra tilpasse idrætspolitikken.

Som det skal behandles yderligere i rapportens sidste afsnit – det næste afsnit, kan der også tænkes, at være et vist potentiale i netop de flerstrengede foreninger – både i forhold til fastholdelse af foreningsmedlemmer og i forhold til fra kommunens side, at kunne stille øgede velfærdspolitiske krav til idrætten.

¹ De 8 satellitforeninger er: 1) Ældre Sagen, 2) Politiets idrætsforening, 3) Malta de Capoeira, 4) KFUM, 5) Boldklubben Fremad Valby, 6) Dansk Vandrelaug, 7) CIK og 8) Boldklubben Stefan.

² Et eksempel på det er Hovedstadens Svømmeklub, der kun står registreret med aktiviteten svømning, men reelt har flere aktiviteter på programmet, således også vandpolo og synkronsvømning.

4. DEN KØBENHAVNSKE IDRÆT I FREMTIDEN

På baggrund af konklusioner hidtil og et fremtidsblik på København aktualiseres i dette afsnit et nuværende overordnet mål for idrætspolitikken i København. Et bud på strategiske principper for fremtidens idrætspolitik opstilles her ud fra – som et oplæg til diskussion.

Fremtidens København

Det synes klart, at fremtiden står i urbaniseringens tegn og at befolkningstallet i København vil vokse markant i de kommende år. Befolkningstallet i Københavns Kommune er steget med knap 100.000 de sidste 10 år til 591.485 borgere i 2016 og forventes at stige med yderligere 100.000 de næste 10 år til knap 700.000 borgere. Der forventes altså 10.000 nye borgere pr. år de næste 10 år eller samlet set 20% flere borgere i København i 2026. (Københavns Kommune 2016b)

Københavnernes alderssammensætning er i dag karakteriseret ved en overrepræsentation af unge i alderen 21-43 år, mens antallet af 5-20-årige og 44-100+-årige er underrepræsenteret i forhold til landsgennemsnittet. Befolkningsfremskrivelser indregnet til- og fraflytning viser at denne alderssammensætning stort set vil være uændret, når man kigger 15-20 år frem. Der vil altså komme flere i hver aldersgruppe, men stort set samme procentvise fordeling vil være gældende. (Københavns Kommune 2016b)

Yderligere er det i dag karakteristisk, at der i København er en stor andel borgere med en videregående uddannelse og høje indtægter set i forhold til tal på landsplan. Højest er uddannelses- og indkomstniveauet i Indre by, Østerbro, Nørrebro og Vesterbro mens Bispebjerg og Brønshøj-Husum ligger lavest. Vanløse, Amager og Valby ligger i midten (Københavns Kommune 2016b). Antallet af ledige er dog også højt i København sammenlignet med andre kommuner, og andelen af borgere med ikke-vestlig baggrund, som ofte har lavere uddannelse og mindre lønindkomst end danskere generelt, er også højere sammenlignet med andre kommuner. (Storm og Rask 2017)

Med blik på generelle mekanismer i forhold til byudviklingen i København og andre storbyer i disse år, blandt andet i forhold til prisstigninger på boliger, må det antages, at andelen af borgere med høj uddannelse og høje lønindkomster i fremtiden vil stige. Hvorvidt andelen af ledige og borgere med ikke-vestlig baggrund indbyggere vil stige eller falde er mere usikkert, og kommer i høj grad an på andre politiske beslutninger, ikke bare på kommunalt niveau men også på nationalt niveau, fx i forhold til flygtninge-/indvandrepolitik. Det må dog forventes, at der også i fremtiden vil være en stor andel borgere i København, der tilhører de lavere sociale lag.

På den baggrund tegner der sig et billede af fremtidens København som en kommune med en forholdsvis ung befolkning og flere og flere veluddannede med gode indkomster, men også en kommune hvor den sociale ulighed fortsat vil være markant – og måske endda øget, ved at der kommer flere i toppen og flere i bunden af den sociale rangstige.

Københavnervivsformer – og deres idrætslige relevans

For yderligere nuancer i beskrivelsen af den sociale ulighed, herunder idrætslige, kan forskellige livsformer beskrives. Det har Københavns Kommune tidligere arbejdet med på bypolitisk plan. I 2004 udgav Københavns Kommune rapporten *Københavnervivsformer* lavet af Advice analyse. Fem københavnervivsformer blev her fremanalyseret. I det følgende vil de blive præsenteret med korte

supplerende idrætslige antagelser. For at kunne bruge livsformsanalysen idrætspolitisk, vil en opdatering og uddybning af undersøgelsen fra 2004 være påkrævet. Her er den bare tænkt som en ramme for en idrætspolitisk diskussion.

- 1) *Hjem og fritidslivet* – anslået i 2004 til at udgøre 40-50% af københavnernes. Andelen vil formentlig være mindre i dag. Denne livsform prioriterer fritiden, hjemmet og familien højt, og livet handler om at have nogle gode hverdage i hjemmet og lokalmiljøet. Den gode by for dem handler om en bolig i et kvarter med luft og grønt for børn. De søger en landsbyagtig stemning i forstadskvarterer som Valby, Vanløse, Brønshøj og Amager. De er optaget af lokale problemstillinger og forventer, at de lokale faciliteter er i orden. *Idrætsligt er det samme gældende. Gode lokale idrætsfaciliteter og foreningstilbud i trygge rammer vægtes højt. Traditionelle sportsgrene er populære både blandt børn og voksne, og de voksne supplerer eventuelt med mere selvorganiserede motionsaktiviteter som løb, svømning og fitness. Gode løberuter og aktivitetsmuligheder i parker og grønne områder vægtes i den forbindelse også højt.*
- 2) *Karrierelivet* - anslået i 2004 til at udgøre ca. 30% af københavnernes. Andelen vil formentlig være højere i dag. Denne livsform prioriterer arbejdet, bylivet og nærhed til mange tilbud højt. Den gode by for dem handler om at bo tæt på arbejde og karrieremuligheder. De værdsætter mangfoldighed og søger identitet gennem særpræg. De ønsker ikke at skulle bruge for lang tid på transport og praktiske ting, og forventer en velfungerede by med høj offentlig service. De bosætter sig på anerkendte adresser i indre by, ved havnefronten eller i brokvartererne. *Idrætsligt værdsætter de til en vis grad også foreningsidrætten og traditionelle idrætsfaciliteter, særligt for deres børn, men de har ikke tid og lyst til frivilligt arbejde. De betaler til gengæld gerne lidt mere for at komme til "et dækket bord", og søger derfor i højere grad mod private fitnesscentres fleksibilitet og professionalisme. En løbetur i byens rum udgør for mange i karrierelivet også en god, effektiv og fleksibel træningsform - måske som del af træningen til et maraton eller andre idrætslige identitetsprojekter.*
- 3) *De selvstændige* - anslået i 2004 til at udgøre ca. 5% af københavnernes. Andelen vil formentlig være højere i dag. Denne livsform prioriterer virksomheden højt, og arbejde og fritid smelter sammen i deres hverdag. Den gode by for dem er en by med god tilgængelighed og et godt image ude i verden. Byens torve og pladser skal have identitet og kvalitet og tiltrække de "rigtige" mennesker. De værdsætter nem adgang til professionelle netværk og bosætter sig som karrierelivets mennesker også i indre by eller brokvartererne. *Idrætsligt ligner de selvstændige dem i karrierelivet, men de er typisk lidt mere orienteret mod selvorganiseret idræt, mod byens åbne muligheder og den private/kommercielle sektor. De bevæger sig i byens rum, løber på havnekajen, svømmer i havnebassinet og dyrker fitness i fitnesscentre målrettet særlige segmenter, fx indenfor crossfit-genren. Forskellige identitetsprojekter fx i forhold til længere løbedistancer spiller også en stor rolle for de selvstændige.*
- 4) *Katalysatorerne* - anslået i 2004 til at udgøre 5-10% af københavnernes. Andelen vil formentlig være lidt højere i dag. Denne livsform prioriterer arbejde, projekter og nytænkning højt. Den gode by for dem er en dynamisk by, en livlig by med mange steder at mødes og mange muligheder for at skabe nye projekter. De værdsætter traditionelle områder og byen må gerne være tæt, skæv, præget af høj puls og give mulighed for at sætte sit eget fingeraftryk. Katalysatorerne indtager og bosætter sig typisk i byens "sprækker", tæt op ad, men uden for områder

der er domineret af karrierelivet og de selvstændige. *Idrætsligt er katalysatorerne særligt orienteret mod unikke bevægelsesmuligheder i byen og vil gerne indtage byens rum på nye kreative måder. De hylder streetsport og streetkultur, og vil gerne være "first movers" i mere end en forstand og tage initiativ til nye projekter og events, der kan udfordre og udvikle idrættens verden, fx i forhold til nye brugergrupper, nye aktiviteter eller nye organiseringsformer.*

- 5) *De udsatte* - anslået i 2004 til at udgøre 10-15% af københavnernes i 2004. Andelen vil formentlig være den samme eller lidt mindre i dag. Denne livsform handler typisk om at få styr på de fysiske og sociale omgivelser. De udsatte er en gruppe på forskellige former for overførselsindkomst eller med midlertidigt arbejde. De har typisk ikke selv valgt, hvor de bor eller hvem de bor ved siden af, og mange føler sig udenfor, der hvor de bor. Den gode by for dem er en by med bedre lokalmiljø, noget at mødes om og en by med mere orden og styr på deres kvarter. Mest udpræget bor de udsatte i områder som SV, dele af Amager og NV, men også i bebyggelser spredt i byen. *Idrætsligt er de udsatte typisk ikke aktive, og lever på kanten af sundhedsforskrifterne ikke bare i forhold til manglende motion, men i det hele taget. I det omfang de er aktive, er de det måske som del af et aktiveringsprogram eller lignende. De ønsker sig trygge sociale rammer at være idrætsaktive i – gerne i lokal kontekst.*

Fælles for alle livsformerne gælder det, at der er tale om meget generaliserende karakteristikker, der i forhold til den enkelte borger kun passer i mere eller mindre grad. Den enkelte borger er en kombination af flere forskellige livsformer. På den måde, skal det heller ikke forstås sådan, at det kun er de udsatte, der ikke er aktive. Livsformerne skal forstås idealtypisk. I praksis er det mere blandet. Men alligevel kan man godt bruge dem til at tænke politik ud fra.

Som det antages at være sket siden livsformsanalysen blev foretaget i 2004, således må det også forventes, at det vil ske i fremtiden – at særligt karrierelivet, de selvstændige og katalysatorerne vil være i fremvækst og komme til at sætte sit præg på København. Det idrætsliv der i forhold til disse livsformer efterlyses, er mere åbne, nytænkende og fleksible former for idrætsdeltagelse både facilitetsmæssigt og organisatorisk. Hjem- og fritidslivet antages at have været vigende de senere år, men det vil dog nok i fremtiden fortsat sætte et markant præg på København. Mange bliver således boede i København, også efter de får børn – fx i nogle af de nye store byudviklingsområder i Sydhavnen, Nordhavnen, Ørestaden og Amager Øst - og ændrer som konsekvens heraf præferencer i retning af hjem- og fritidslivet, fx i retning af øget præference for organiseret idræt. Men et ryk mod forstaden uden for Københavns Kommune vil også tage til, og trækker omvendt i en fortsat vigende retning for hjem- og fritidslivet. De udsattes livsform vil, som konsekvens af byudviklingen i retning af en dyrere by at leve og bo i, formentlig også komme til at fylde mindre, men som tidligere nævnt afhænger det også meget af andre politiske beslutninger.

Under alle omstændigheder står det på denne baggrund klart, at social ulighed er en central og blivende politisk problemstilling for fremtidens København - og her anses den også for central for fremtidens idrætspolitik i København.

Idræt for alle - aktualisering af en eksisterende målsætning for idrætspolitikken

Der er sket meget med den københavnske idræt siden 1988 og den første idrætspolitik. Flere dyrker idræt, de gør det mere i selvorganiseret og privat/kommercielt regi, og byen har i højere grad åbnet op for bevægelsesmuligheder, på havnefronten, i parker, i gaderummet, i nye offentlige idrætsfacili-

teter og i private fitnesscentre. Men ikke alle er med. Der er stor social ulighed hvad angår idrætsdeltagelse og det tyder på, samme sociale ulighed også gælder hvad angår sundhed i bredere forstand.

Synet på social ulighed afhænger af ideologisk blik, men som idrætspolitikken på nuværende tidspunkt er formuleret, indeholder den en overordnet vision om *"idræt for alle"*, og den overordnede bypolitik for Københavns Kommune har også en vision om øget fællesskab og sammenhængskraft (Kommuneplan 2015). På den baggrund virker en tematisering af social ulighed relevant uanset politisk position. Yderligere lægger den aktuelle idrætspolitik op til, at skulle være en politik for både *"foreningsidrætten – herunder eliten, de selvorganiserede og de ikke-idrætsaktive"*, så også derfor er social ulighed en central idrætspolitisk problemstilling.

For som tallene viser det, betyder social ulighed meget i forhold til idrætsdeltagelse. Både i forhold til *hvem* der dyrker idræt, *hvad* der dyrkes og *hvor* det dyrkes.³ Det kan der både være noget problematisk og noget uproblematisk ved. Det afhænger af øjnene der ser, og hvorvidt man ser samfundet som værende til for idrættens skyld eller idrætten som værende til for samfundets skyld. Det handler om en politisk diskussion om idrættens egenverdi over for idrættens nytteværdi.

Den nuværende idrætspolitik siger lidt begge dele - på den ene side, at *"idrætten har en værdi i sig selv"* og *"hviler på glæden ved bevægelse, leg og samvær"*, men også at *"idrætten og idrætspolitikken er i tæt samspil med det omgivende samfund og tilgrænsende politikker"*. Yderligere kan man hævde, at folkeoplysningsloven, der ligger til grund for den kommunale støtte til foreningsidrætten, mest er motiveret i nytteværdien i idrætten, at den virker folkeoplysende og skaber sammenhængskraft. Støtten til den selvorganiserede idræt kan mere hævdes at være motiveret i egenverdien i idrætten, at den skaber umiddelbar bevægelse, glæde og liv i gaden. Men imellem disse motiver kommer også andre motiver knyttet til fx sundhed, integration og sociale forhold i bred forstand - motiver der er formuleret som idrættens "sidegevinster" i de seneste idrætspolitiske redegørelser.

Det er indenfor et sådant felt, at idrætspolitikken skal finde sine prioriteringer. Det skal konkretiseres, hvordan målet om "idræt for alle" egentligt skal forstås, og gennem hvilken politik man vil forsøge at indfri målet? Som et oplæg til diskussion følger her afslutningsvis et bud på en sådan konkretisering af mål og midler gennem opstilling af fire strategiske principper for en idrætspolitik, der i højere grad kobler "idræt for alle" med et mål om større social lighed i idrætsdeltagelsen.

1) *Foreningsidrætten i centrum:*

I forhold til ovenstående tematisering af social ulighed kan det hævdes, at den byudvikling, der er sket de seneste årtier, i særlig grad har favoriseret den øvre middelklassens idéer om den gode by og det gode idrætsliv, her beskrevet gennem københavnerlivsformerne karrierelivet, de selvstændige og katalysatorerne.

Der er sket en prioritering i idrætspolitikken og i bypolitikken generelt i retning af det åbne, fleksible og selvorganiserede. Det har været en succesrig prioritering, der har skabt bevægelse i byen på mange fronter og for mange mennesker. Men set ud fra et mål om øget social lighed kan der også siges, at være en bagside af medaljen. Der er således sket en øget polarisering mellem

³ I forhold til etnicitet er der også store kulturforskelle at spore i idrættens verden, men denne rapportes rammer tillader ikke at gå dybere ind i forskelle knyttet til etnicitet.

aktive og ikke-aktive, sunde og ikke-sunde. I forhold til at rette op på denne udvikling, kunne det være et strategisk princip, at lade den organiserede idræt igen få en mere central plads på den idrætspolitiske dagsorden - fordi den sandsynligvis kan få *endnu* flere i bevægelse på en god måde, også set i forhold til en bredere velfærds- og bypolitisk dagsorden.

En sådan idrætspolitik kunne i højere grad have fokus på foreningslivet ud fra overvejelser knyttet til en forståelse af livsformerne hjem- og fritidslivet samt de udsatte, der begge søger social tryghed og lokale fællesskaber. Ikke fordi andelen af borgere tilhørende disse livsformer umiddelbart vokser, men fordi det virker vigtigt *også* at støtte op om det værdigrundlag de bygger på, for at sikre sammenhængskraften i en moderne storby som København.

Idrætten kan generelt skabe møder mellem mennesker, der virker fællesskabsdannende, men mere forpligtigende, tryghedsskabende og lokalt forankrede fællesskaber er foreningsidrætten formentlig bedst til at skabe - og de virker i mange henseender som vigtige fællesskabsformer i nutidens ellers ofte fragmentariske og på mange måder flygtige byliv. Med foreningsidrætten i centrum for den politiske dagsorden giver det mulighed for i højere grad at understøtte en byudvikling baseret på sådanne fællesskabsformer – side om side med de mere *uforpligtende* former for by- og idrætsliv, som der er kommet mere af de senere år.

2) *Styring gennem puljemidler*

En måde, at styre et sådant øget foreningsfokus, kan være gennem en øget grad af puljemidler rettet hertil, altså en øget grad af nytteværditænkning i forhold til den økonomiske støtte af idrætten, men ikke at idrættens egenverdi af den grund behøver at miste betydning. For den enkelte idrætsudøver kan det stadig være idrætten i sig selv og selve bevægelsesglæden, der er i centrum. Gennem særlige puljeindsatser kan særlige politiske nytteorienterede dagsordener dog bedre fremmes, og man kan bedre holde nogen ansvarlig for forskellige indsatser. Supplerende en almindelig støtte givet ud fra nuværende kriterier om medlemmer under 25 år, aktivitetstilskud mv. kan man således i højere grad end nu tildele økonomisk støtte til foreninger og organisationer, der påtager sig et bredere ansvar – fx sundheds- og socialpolitisk orienteret. Kombinationen af disse to former for støtte vil være en støtteform, der i øget grad fokuserer på idrættens nytteværdi, men idrættens egenverdi behøver ikke at blive devalueret af den grund.

De frie puljemidler kan uddeles som projektmidler med en kortere eller længere tidshorisont for øje alt efter forskellige indsatsers karakter, men man bør generelt have en stor portion tålmodighed i forhold til at give projekterne tid til at virke og forankre sig. En del kritik af sådanne projektstøtteordninger adresserer netop en forankringsproblematik ved for kortvarige projektindsatser. Kritikken går på, at projekter stopper, når pengene stopper og mange indsatser når derved ikke at virke ud over projektperioden (Eskelund 2015). Det kræver således tid og tålmodighed, hvis man ønsker sig varige effekter af midlertidige projektindsatser.

3) *Folkeoplysning på "nye flasker"*

Hvilke indsatser skal så støttes? Hvad er det for en nytteværdi der ønskes fremmet? Ja, overordnet set er det øget social lighed i idrætsdeltagelsen, der her er i fokus og argumenteres for, men det kan være et bredt spekter af konkrete indsatser, der støttes - dog alle med en ambition om at styrke foreningslivets position i lokalsamfundet og i byen. Det er indsatser, der forsøger at skabe folke-

oplysende aktiviteter på nye måder og i nye organisatoriske og fysiske rammer, gennem udvikling af foreningen og foreningens virke. Det kan være forsøgsordninger med at etablere såkaldte ”superforeninger” med en professionel administration, der kan lette arbejdet for de frivillige. Det kan være udvidelse af foreningerne gennem flere aktivitetsstrege, jf. en allerede beskrevet tendens til flerstrengede foreninger og ud fra en ambition om, at et bredere udbud af aktiviteter i samme forening kan fastholde flere medlemmer over længere tid. Det kan være udvikling af særlige foreninger, der arbejder med særlige rammer for særlige brugergrupper. Det kan være foreninger, der i særlig grad arbejder med en digitaliseringsstrategi i forhold til foreningslivet. Det kan være tiltag, hvor foreninger i højere grad arbejder sammen med eksterne partnere som skoler, SFO’er, arbejdspladser mv. Oplagt er dette blandt andet i forhold til folkeskolen og kravet om øget bevægelse i skoletiden. Gennem sådanne indsatser kan man forsøge at nytænke gamle tanker, som folkeoplysningsloven hviler på, i nye sammenhænge. Det er en idrætspolitik, der tænker nye tendenser og gamle dyder sammen for at skabe folkeoplysning på ”nye flasker”.

4) Idrætspolitik som en tværgående politik

Med en øget grad af styring gennem puljemidler og en i denne sammenhæng øget grad af nytænkning i idrætspolitikken, vil der naturligt kunne opstå en masse politisk-tværgående projekter i kommunen. En indsats vil eksempelvis kunne have både skolepolitisk, sundhedspolitisk, integrationspolitisk og erhvervspolitisk relevans. Her kunne en strategisk nytænkning i forhold til idrætspolitikken være, at man i højere grad ser idrætspolitikken som et politikområde der går på tværs af etablerede forvaltningsskel, altså ikke bare en politik der forvaltes af Kultur- og Fritidsforvaltningen. Men at idrætspolitik kan forvaltes mange steder fra i kommunen. Sådant er det til dels allerede, fx når Teknik- og Miljøforvaltningen planlægger rekreative områder eller Børne- og Ungdomsforvaltningen bygger skoler med idrætsfaciliteter, men en tværgående tænkning og struktur kunne i højere grad understøttes som en strategisk satsning.

Hermed vil foreninger og idrætten i det hele taget kunne få flere indgange til kommunen i forhold til støtte. Man kan i den forbindelse forestille sig mindre foreninger, der kører videre som hidtil, kun med en simpel forbindelse til kommunen, mens andre større foreninger, fx større flerstrengede foreninger, kunne være mere bredt orienteret, og herved blive mere aktive medspillere i forhold en bredere velfærdspolitisk dagsorden.

Afrunding

Således et bud på fire strategiske principper for fremtidens idrætspolitik i København. Det er selvsagt ikke ideologiske neutrale principper. Ud fra en sondring mellem idrættens egenværdi og idrættens nytteværdi bygger principperne på en aktualisering af den eksisterende idrætspolitik set i forhold til aktuelle byudviklingstendenser og en her-til-knyttet velfærdspolitisk problemstilling vedrørende social ulighed. Det er på denne måde et normativt bud på strategiske principper, som man kan diskutere ud fra - og man kan tage udgangspunkt i centrale begreber fra denne rapport.

Ikke mindst den grundlæggende sondring mellem idrættens egenværdi og idrættens nytteværdi er et godt sted at starte diskussionen om fremtidens idrætspolitik. Alt afhængig af, om man ser idrættens værdi primært ligge i egenværdien eller i nytteværdien, og hvilken nytte der eventuelt er tale om, peger idrætspolitikken i forskellige retninger. Nærværende fire strategiske principper peger i én retning. Andre retninger kan formuleres her op imod. - God debat!

LITTERATUR:

- Eskelund, K. (2015): ”Idrætspolitisk Idéprogramets betydning for idrætten i København”, in Eskelund, K. og Skovgaard, T. (red.): *Samfundets idræt*, Syddansk Universitetsforlag
- Folkeoplysningsloven - <https://www.retsinformation.dk/forms/r0710.aspx?id=138157#K1>
- Københavns Kommune (1988): *Idrætspolitisk Redegørelse*, Kbh.
- Københavns Kommune (1993): *København bevæger sig*, Kbh.
- Københavns Kommune (1998): *Københavnridræt*, Kbh.
- Københavns Kommune (2001): *Idrætspolitisk Redegørelse 2001*, Kbh.
- Københavns Kommune (2004a): *Idrætspolitisk Redegørelse 2004*, Kbh.
- Københavns Kommune (2004b): *Københavnslivsformer*, Kbh.
- Københavns Kommune (2006): *Idrætspolitisk Redegørelse 2006*, Kbh.
- Københavns Kommune (2008): *Idrætspolitisk statusredogørelse 2008*, Kbh.
- Københavns Kommune (2011): *Kultur- og Fritidspolitik 2011-2015*, Kbh.
- Københavns Kommune (2013): *Københavnernes kulturvaner*, Kbh.
- Københavns Kommune (2015a): *Nyd livet københavnner – Københavns Kommunes sundhedspolitik 2015-2025*, Kbh.
- Københavns Kommune (2015b): *Kommuneplan 2015*, Kbh.
- Københavns Kommune (2016a): *Kultur- og Fritidspolitik 2016-2019*, Kbh.
- Københavns Kommune (2016b): *Status På København: Nøgletal for København 2016*, Kbh.
- Pilgaard, M., og Rask, S. (2016): *Danskernes motions- og sportsvaner 2016*, Idrættens Analyseinstitut, Kbh.
- Sundhedsstyrelsen (2013): *Danskernes Sundhed* - <http://www.danskernessundhed.dk>
- Sundhedsstyrelsen (2015): - <https://www.sst.dk/da/sundhed-og-livsstil/overvaegt>
- Storm, R. og Rask, S. (2017): *Det københavnske idrætsliv – en vidensoversigt*, Idrættens Analyseinstitut, Kbh.